

Завдяки спеціальному навчанню, як зазначають науковці [1,5,6], можливе збагачення лексики розумово відсталих школярів різними частинами мови, уточнення значення вже наявних у лексиці термінів, активізація пасивного вербального багажу, а також закріплення та переведення у активний словник слів із узагальнювальним значенням.

Висновки. Нормальний мовленнєвий розвиток дитини можливий лише за умови сформованості мислення, уваги, пам'яті, сприймання рухової сфери тощо. Будь-яке відхилення у розвитку означених процесів обов'язково позначається на формуванні мовлення дитини.

Розумово відстала дитина в розвитку мовлення відстає вже з перших місяців життя. У них спостерігається бідність лексики, виразна дисоціація між пасивним та активним словником, погане розуміння та неправомірне використання наявних у лексиці термінів, відсутність слів із узагальнювальним значенням, а також складність, повільність позитивних зрушень та нестійкість досягнутих ефектів.

Перспективою подальших досліджень вбачаємо в розробці корекційно-логопедичної методики для розвитку лексичної сторони мовлення розумово відсталих дошкільнят.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксенова А. К. Методика обучения русскому языку в специальной (коррекционной) школе / А. К. Аксенова. – М.: Владос, 1999.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика / А. М. Богуш. – К.: Просвіта, 2008.
3. Воронкова В. В. Воспитание и обучение детей во вспомогательной школе / В. В. Воронкова. – М.: Школа-Прес, 1994.
4. Дульнев Г. М. Учебно-воспитательная работа во вспомогательной школе / Под ред. Т. А. Власовой и В. Г. Петровой. – М.: Просвещение, 1981.
5. Кузнецова Г. В. Особенности понимания речи окружающих взрослых умственно отсталыми детьми 4-5 лет / Г. В. Кузнецова // Дефектология. – 1978. – №2. – С. 67-72.
6. Лалаева Р. И. Логопедическая работа в коррекционных классах: книга для логопеда / Р. И. Лалаева. – М.: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1998. – 224 с.
7. Передрій Г. Р. Лексика і фразеологія української мови / Г. Р. Передрій, Г. М. Смолянінова. – К.: Радянська школа, 1981. – 207 с.

УДК 376.1-056.264-053.4:316.663.5

І. О. Старостенко

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»

І. В. Кравченко

викладач кафедри логопедії,
Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ В ЛОГОПЕДИЧНІЙ РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

У даній статті висвітлено особливості використання сюжетно-рольової гри у логопедичній роботі з дошкільниками.

В данной статье раскрываются особенности использования сюжетно-ролевой игры в логопедической работе с дошкольниками.

The peculiarities of role-playing speech usage in speech therapy with pre-school children are shown in the article.

Ключові слова: корекція, порушення мовленнєвого розвитку, дошкільники, сюжетно-рольова гра.

Ключевые слова: коррекция, нарушения речевого развития, дошкольники, сюжетно-ролевая игра.

Key words: correction, speech disorder, pre-school children, role-playing.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день розвиток мовлення дітей дошкільного віку є однією із стрижневих проблем сучасної дошкільної лінгводидактики. Її актуальність зумовлюється пріоритетними напрямками Національної стратегії розвитку освіти України до 2021 р., Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «комплексними заходами щодо всебічного розвитку і функціонування української мови», спрямованими на модернізацію дошкільної освіти, оновлення змісту, вдосконалення форм, методів і технологій навчання дітей рідної мови, розвитку культури мовлення та мовленнєвого спілкування. Мовлення – одна із найскладніших вищих психічних функцій людини. Розвинути цю функцію – основне завдання корекційно-виховної роботи. Достатній рівень розвитку мовлення дитини є основою її повноцінного

психічного розвитку [1, с. 4].

Порушення мовленнєвого розвитку негативного впливають на формування особистості дитини, що позначається на процесах її соціальної адаптації.

Аналіз останніх досліджень.

Важливе місце в системі засобів розвитку мовлення дошкільників посідає гра. Її вплив на виховний процес дітей було розкрито в роботах педагогів-класиків (А. Я. Коменський, С. Ф. Русова, В. О. Сухомлинський, К. Д. Ушинський та ін.). У ході гри діти мають можливість діяти, конкретні дії зумовлюють мовленнєву активність дошкільника і водночас спрямовують розвиток гри [3].

Сюжетно-рольова гра дітей дошкільного віку була предметом дослідження багатьох учених, як психологів (Ю. А. Аркін, Л. С. Виготський, Д. Б. Ельконін, О. М. Леонтьєв та ін.), так і педагогів (Н. Аксаріна, Л. В. Артемова, Г. І. Григоренко, Ю. М. Косенко та ін.) [2, с. 50].

Мета статті – проаналізувати особливості використання сюжетно-рольової гри у логопедичній роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мовленнєво-ігрова діяльність – це діяльність, що вимагає використання набутих раніше знань, мовленнєвих умінь і навичок у нових зв'язках і обставинах. У цій діяльності діти, на основі набутих уявлень про предмети, уточнюють і поглиблюють свої знання. Основою для мовленнєво-ігрової діяльності є сформовані уявлення про побудову ігрового сюжету, різноманітні ігрові дії з предметами, засвоєні мовленнєві вміння навички. Як форма навчання дітей, мовленнєво-ігрова діяльність виконує пізнавальну і розважальну функції. Найважливішою функцією ігрової діяльності є функція мовленнєвого спрямування. Мовленнєво-ігрові дії гравців спрямовані на інших учасників гри. У процесі гри дитина користується як діалогічним, так і монологічним мовленням. Саме в ігровій діяльності яскраво виявляється образність і виразність дитячого мовлення, в якому поєднуються мовні і немовні засоби виразності. На думку Л. І. Березовської, мовленнєво-ігрові дії виступають і засобом творчого мовленнєвого

самовираження. Як самостійний вид діяльності, мовленнєво-ігрова діяльність – це процес, що ґрунтується на інтересі дитини до гри, її правил і дій. У кінцевому результаті мовленнєво-ігрова діяльність спрямована на розвиток і вдосконалення мовлення дітей. Для дитини з вадами мовлення потрібні особливі форми освітнього середовища: створення єдиного корекційно-розвивального простору і обладнання предметно-розвивального середовища, яке б стимулювало мовленнєвий і особистісний розвиток дитини. Освітні елементи такого середовища набувають специфічного корекційного змісту і потребують застосування відповідних засобів, методів, форм організації корекційно-виховного процесу.

Гра є найбільш ефективним засобом для формування розвивального середовища. Тому в організації корекційно-виховної з дітьми, які мають порушення мовленнєвого розвитку, значна роль належить грі. Вона повинна посісти істотне місце в логопедичній роботі. Але, звичайно, було б не правильно здійснювати всю корекційну роботу лише ігровими методами. Логопед, враховуючи конкретні умови роботи з тими чи іншими дітьми, зокрема рівень їх розвитку, ставлення до занять, стомлюваність тощо, вирішує, коли і як використовувати гру. Навчаючи дітей в процесі гри, педагог прагне, щоб радість від ігрової діяльності поступово перейшла в радість навчання. Включаючи гру в заняття, логопед турбується, щоб основне дидактичне завдання, яке складає зміст гри, відповідало навчальній меті заняття, було для дітей посилюючим, сприяло максимальній активізації не тільки мовлення а й розумової діяльності [3, с. 26].

При проведенні ігор логопеду слід враховувати, що наявність мовленнєвого дефекту може спричинити відхилення у психічній сфері дитини такі як підвищена збудливість, замкнутість, депресивні стани, негативізм, апатичність, психічна виснаженість. Порушення загальної і мовленнєвої моторики призводить до швидкої стомлюваності у грі. Педагогу необхідно створювати у дітей позитивне емоційне відношення до

запропонованої діяльності. За допомогою гри можна навчити дитину, звільнити її від існуючих комплексів і страхів. Іноді гра – єдиний можливий шлях допомогти тим, хто ще не засвоїв світ слів.

Ігрова діяльність дітей з порушеннями мовлення формується тільки при безпосередньому впливі і керівництві педагога. Спочатку ігрові дії відбуваються при дуже обмеженому мовленнєвому спілкуванні, а це зумовлює скорочення об'єму ігор та їх сюжетну обмеженість. Основні свої знання і враження такі діти отримують в цілеспрямованій ігровій діяльності тоді, коли у них виникає потреба у словесному спілкуванні.

У корекційній роботі з дітьми, які мають вади мовлення, використовуються різні види ігор: дидактичні, рухливі, сюжетно-рольові, ігри-драматизації.

Найбільш поширеним і улюбленим видом творчих ігор для дітей є сюжетно-рольові ігри. Сюжетно-рольова гра – образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей. Сюжетна рольова гра є динамічним феноменом, її розвиток виявляється насамперед у виникненні нових сюжетів – утілених у певних подіях образних відтворень задумів. В іграх дітей дошкільного віку вони надзвичайно різноманітні й відображають конкретні (соціально-історичні, географічні, побутові тощо) умови їхнього життя.

У процесі сюжетно-рольової гри у дошкільників розвивається здатність до творення і реалізації задуму, який, будучи на перших порах спонтанним, з часом постає як свідомо задумана тема, реалізуючи яку, діти не просто механічно копіюють дії дорослих, а відтворюють почуття, переживання, наснажують їх особистісним смислом [4, с. 454].

У реалізації своїх ігрових задумів дошкільники використовують слово, власні дії, предмети-замінники. Розвиток дитячої уяви безпосередньо пов'язаний з мовленням. Діти, які мають мовленнєві проблеми, відстають і в розвитку уяви. У грі вони активізують, розвивають свої мовленнєві можливості, а завдяки різноманітним виражальним мовним засобам їхня гра стає змістовнішою,

яскравішою. Якщо спершу дошкільники послуговуються словом на позначення дій (з метою їх осмислення), то пізніше, словом замінюють дію, виражаючи свої думки і почуття.

За Д. Ельконіним, структуру сюжетно-рольової гри утворюють такі компоненти: ролі, які перебирають на себе діти в процесі гри, ігрові дії, за допомогою яких діти реалізують обрані ролі, ігрове використання предметів, за якого реальні предмети замінюють ігровими, реальні стосунки між дітьми, які виявляються в різноманітних репліках, зауваженнях, за допомогою яких регулюється розвиток гри [4, с. 457].

Зміст кожної гри розкривається завдяки виконанню дітьми обраних ролей. Найчастіше вони обирають роль дорослого, не просто використовуючи ім'я конкретної людини, а й імітуючи її дії.

Ролі можуть виконуватися з використанням простих рухів, міміки, розмови без супроводу дією, дій без супроводу відповідними мовними висловлюваннями. Дитина може виконувати її «за себе», «за ляльку» або одночасно «за себе» і «за ляльку». Ігрові дії є більш узагальненими і лаконічнішими, ніж предметні, що дає змогу швидко розігрувати події, які належать великим часовим відрізкам. На передньому плані у них фігурують взаємини між людьми і зміст їхньої діяльності.

Виконуючи роль, дитина підкоряється обумовленим нею правилам поведінки. Ці правила дошкільники встановлюють самостійно, що відрізняє творчу гру від рухливих і дидактичних ігор, для яких правила визначають дорослі. Встановлені дитиною правила внутрішньо самообмежують, самовизначають її.

Будь-яка рольова гра містить у собі приховане правило. Розвиток рольових ігор іде від ігор з розгорнутою ігровою ситуацією і прихованими правилами до ігор з відкритими правилами і прихованими за ними ролями. У грі відбувається суттєва перебудова поведінки дитини – вона стає довільною. Рольова поведінка у грі є складною. І нарешті засобом побудови гри є складання сюжету, де для дитини провідним є не окремі елементи сюжету, а цілісна подія, що вміщує в собі персонажі і їхні дії. Сюжетоскладання – це визначення і

розгортання послідовності події здебільшого в мовленнєвому плані, з мінімальним її опредмечуванням через предметні ігрові дії, які імітують функції заданого через подію персонажу.

На думку Л. В. Артемової, в сюжетно-рольовій грі існують два типи стосунків: організаційні і рольові. Кожному типу відповідає певна форма спілкування. Під час рольового спілкування діти в доступній формі засвоюють мовленнєвий матеріал, використовуючи мовленнєві зразки. В ігровій ситуації дитина охоче вступає у спілкування з дорослими та однолітками. Вступаючи в ігрову взаємодію, дорослий може керувати мовленнєвим розвитком дітей, оскільки він намагається поставити дитину в такі умови, які стимулювали б її до пошуку повних і влучних форм висловлювання. Рольове спілкування сприяє застосуванню точних граматичних конструкцій, оскільки діти намагаються точно та виразно передати текст. Дорослий демонструє зразки спілкування, робить його необхідним для самої дитини. У процесі гри діти домовляються про спільну гру, уточнюють задум, пояснюють, що саме вони роблять. При цьому мовлення, яке пояснює гру, завжди комусь адресоване. Відбувається спілкування дітей з дорослими та один з одним [1, с. 54].

Висновки. Отже, сюжетно-рольові ігри, як адекватний віковим особливостям дітей засіб, використовуються не тільки на корекційних фронтальних і індивідуальних заняттях, на прогулянках, а у всій системі корекційно-виховної роботи з дітьми. Роль логопеда у сюжетно-рольовій грі подвійна: з однієї сторони він керує пізнавальним процесом, організовує навчання дітей, з іншої – виконує роль учасника гри, партнера, направляє кожну дитину на виконання ігрових дій, а при необхідності дає зразок поведінки у грі. У процесі сюжетно-рольової гри логопед розвиває мовленнєву активність дітей, заохочує правильні відповіді на поставлені запитання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бозуш А. М. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників: мовленнєві ігри, ситуації, вправи / А. М. Бозуш, Н. В. Савінова. – Київ: Слово, 2012. – 304 с.
2. Бойченко Н. А. Сюжетно-рольові ігри дошкільників / Н. А. Бойченко, Г. И. Григоренко. – Киев : « Радянська школа », 1982. – 112 с.

3. Воспитание и обучение детей с расстройствами речи / под ред. С. С. Ляпидевского, В. И. Селиверстова. – М.: Просвещение, 1968. – 247 с.
4. Поніманська Т. І. Навчальний посібник / Т. І. Поніманська. – К.: Академвидав, 2006. – 456 с.

УДК 376.1-056.264-053.4:82-343:615.851.4

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії

Д. П. Желєзняк

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»
Сумський державний педагогічний
університет ім. А.С.Макаренка

КАЗКА ЯК ЗАСІБ КОРЕКЦІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається проблема удосконалення логопедичної роботи з дітьми дошкільного віку за допомогою казки як засобу корекції мовленнєвих порушень.

В статті рассматривается проблема усовершенствования логопедической работы с детьми дошкольного возраста с помощью сказки как средства коррекции речевых нарушений.

The article examines the problem of improving speech therapy with preschool children through fairy tales as a means of correction speech disorders.

Ключові слова: мовленнєві порушення, казка, корекція, розвиток.

Ключевые слова: речевые нарушения, сказка, коррекция, развитие.

Key words: speech disorders, fairy tale, correction, development.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні спостерігається тенденція до зростання мовленнєвих порушень у дітей. Мовленнєві недоліки різноманітні, вони можуть виявлятися в порушенні граматичного ладу мовлення, бідності словникового запасу, у порушенні темпу і плавності мовлення тощо. Мовлення з раннього віку відіграє важливу роль у формуванні всіх психічних функцій дитини. Воно є найточнішою, дифе-